

TÜRKİYEDE YABANCILAR HUKUKU

Yazan: Prof. Osman Fazıl Berki

- GİRİŞ -

Bir devletin ülkesinde bulunan ve o devletin tabiiyetini iddiaya hakkı olmayan şahıslara “Ecnebi, Yabancı” adı verilir. Yabancı mefhumu geniş ve şumullü bir mana ifade eder. Bir Devlete mensup şahıslarla “Ecnebi tebaa” her hangi bir Devlete bağlı bulunmayan tâbiyetsizler “Heimatlos” bu mefhumun şumulüne dahildir.

Mahiyetini bu suretle kısaca tebarüz ettirmeğe çalıştığımız Yabancıların hangi haklardan istifade edebilecekleri, hangilerinden istifade edemeyecekleri hususu, Devletler Hususî Hukukunun iştigal sahasına giren mevzulardan “Yabancılar Hukukunu” “Conditions des étrangers” teşkil eder.

İşte biz, bu etüdümüzde Türkiye’de bulunan Ecnebilerin ne gibi haklardan istifade edeceklerini, hangi haklardan istifade selâhiyetine malik olmadıklarını, halen mer’iyette bulunan kanun hükümlerinin ışığı altında inceliyeceğiz. Yabancı tâbiyetinde bulunan hükmi şahıslar mevzuumuzun dışında kalacaktır. Zira, bu, ayrı bir etüde mevzu teşkil edecek kadra ehemmiyetli bir meseledir.

Yabancılar Hukuku bahsinde haklar; siyasi haklar, âmme hakları ve hususî haklar olmak üzere üç kısma ayrılmaktadır. Bizde, mutad olan bu tefrike uyarak izahlanmızı üç fasılda toplayacağız.

FASIL — I

SIYASİ HAKLAR

Siyasi haklar “Droits politiques” bir kimsenin Devlet işlerine iştirakini tazammun eden haklardır. Bunlar, intihap etmek, intihap olunmak, memur olmak gibi haklardır. Siyasi haklar, bu mahiyette olmasına göre, Yabancıların bunlardan istifade edememeleri lâzım gelir. Nitekim, umumiyetle kabul edildiğine nazaran, Esnebiler, siyasi haklardan istifade ede-

mezler. Bununla beraber, bazı memleketler mevzuatında bu sahada istisnai hükümler de mevcuttur. Bu mevzuat bir takım kayıt ve şartlar altında, Yabancılara siyasi hakları bahşetmektedir.

Ecnebinin Hukuk ve vazifeleri hakkındaki Muvakkat Kanununun I nci maddesinde şöyle bir hüküm sevkedilmektedir. “Türkiye’de bulunan Yabancılar Kanunu esası ile kavanini sairenin Türklere bahşettiği siyasi ve beledi haklardan istifade edemezler.”

Bu madde hükmü sarih olarak gösteriyor ki, hukukumuzda, siyasi haklardan Yabancıların istifade edemeyeceklerine dair olan prensip teyit edilmiş bulunmaktadır.

Şu hale göre, herhangi bir Yabancı Türkiye’de memur olamaz, intihap edemez ve intihap edilemez. Bu haklar münhasıran Türk tâbiyetinde bulunan şahıslara bahşedilmiş haklardır. Bundan başka askerlik hizmeti, yalnız Türk tâbiyetini haiz olan kimseler hakkında bahis mevzuu olabilir.

Bazı müellifler askerlik mükellefiyetini vergiler bahsinde zikretmekte iselerde, o bir vatani vazife mahiyetini arzettiği içindir ki, Yabancılar memleketimizde askerlik mükellefiyetine tâbi değildirler.

FASIL II

ÂMME HAKLARI

Âmme hakları “Droits publics” bir şahsın, insan olmak haysiyetiyle haiz olduğu hürriyetlerden ibarettir. Ecnebinde Türkiye hudutları dahilinde başkalarının hürriyetine mani olmamak ve âmme intizamını ihlâl etmemek kayıt ve şartıyla âmme haklarından ve başlıca hürriyetlerden istifade etmek selâhiyetine maliktirler. Şahısların fikri, cismani ve ahlaki faaliyetini inkişaf ettirmek gayesine matuf olan hürriyetlerden onlarda Türk vatandaşları gibi müstefid olacaklardır. Teşkilât-ı Esasiye Kanununun 66 ncı maddesi ile başlayan beşinci bölümünde “Türklerin âmme hakları” tâbiri kullanılmakta isede buradaki “Türkler” kaydı ihtirazi değildir. Türk tâbiyetinde olsun, Yabancı tâbiyetinde olsun herkes bu haklardan istifade eder. (1)

Şu nokta da kaydedilmek lâzım gelir ki, Muvakkat Kanunun “Türkiye’de bulunan Yabancılar Kanunu esası ile kavanin-i sairenin Türklere

1) Nusret Metya, Ecnebinin Hukuku yeni telakkiler (Hukuk ilmini yayma kurumu konferanslar serisi) 37, 1938, sf. 91

bahşettiği siyasi ve beledi haklardan istifade edemezler.” şeklinde sevk olunan I nci maddenin İnci fıkrası hükmü ile aynı maddenin son fıkrasındaki “Kavanin ve nizamat-ı devlet-i aliyye ile teba-i osmaniyyeye hasredilmeyen hukuk hususiyeden istifade edemezler.” hükmünden Yabancıların, memleketimizde âmme haklarından, Devletler Hususî Hukukunda bu mebhaste kabul ve vaz olunan bazı istisnalar mahfuz kalmak kaydı ve şartıyla, Türk tebaası gibi istifade edecekleri neticesini çıkarmak zarureti aşikârdır.

§ 1 — YABANCILARIN TÜRKİYEYE GİRİŞLERİ

Yabancılar, ancak Vekiller Hey’etince tâyin olunan yerlerden Türkiye’ye girebilirler. Bu hususta Yabancılarla vatandaşlar arasında bir fark mevcut değildir.

I — Pasaport veya vesika mecburiyeti.

Yabancıların, Türkiye’ye girebilmek için pasaport kanunu hükümlerine riayet etmek mecburiyetindedirler. Filhakika, 15/Temmuz/1950 Tarihli ve 5682 sayılı pasaport kanunu 2nci madde mucibince, Türk vatandaşları ve Yabancılar Türkiye’ye girebilmek için muteber ve usulüne uygun pasaport veya pasaport yerine kaim olan bir vesika ibraz etmek mecburiyetindedirler.

Kanunlar ve milletler arası anlaşmalarla tesbit edilenlerden başka Yabancılar için ne gibi vesikaların pasaport yerine kabul edileceği hususunda İç ve Dış İşleri Vekâletleri müştereken karar almağa yetkilidirler.

Pasaport kanununun 4 ncü maddesi gereğince, pasaportsuz, vesikasız veya usulüne uygun veya muteber olmayan pasaport ve vesikalarla Türkiye sınırlarına gelen Yabancılar geri çevrilir. Bunlardan pasaport veya vesikaları yolda gâip ettiklerini iddia edenlerin, İçişleri Vekâletince yapılacak soruşturma sonuna kadar icabederse, en yakın idare merkezine gönderilerek haklarında verilecek kararlara göre muamele yapılmak üzere mahalli mülkiye amirinin göstereceği yerde oturabilmek kaydı ile kabulleri caizdir.

II — Vize mecburiyeti

Pasaport kanununa göre, bu kanunda derpiş edilen istisnalar haricinde Yabancıların Türkiye hudutlarından içeri girebilmek için selâhiyetli Türk makamlarından vize almış olmaları mecburidir. Vizesiz olarak

Türkiye hudutlarına gelenlerin memlekete kabulü alakalı emniyet makamlarının müsaadesine bağlıdır.

Kanunun 18 nci maddesinde yazılı pasaportların (A) nev'inden olanları giriş vizesine tâbi değildir. (Madde 5)

III — *İstisnai pasaport ve vize kolaylıkları:*

Başka memleketlere gitmek üzere yola çıkmış olan veya sırf turizm veya tenezzüh maksadı ile münferid veya müşterek pasaportlarla seyahat eden Yabancılar, vizesiz olarak Türk liman ve hava istasyonları şehirlerine mahalli emniyet makamlarının müsaadesi ile inip gezebilirler ve oralarda geceleyebilirler. (Madde 6)

IV — *Türkiye'ye girmeleri memnu olanlar*

Pasaport kanunu, 8 nci maddesinde bir takım eşhasın Türkiye'ye girmelerine mâni hükümler vaz'etmiş bulunmaktadır. Türkiye'ye gireniyecek olan kimseler şunlardır:

1 — Serseriler ve dilenciler

2 — Delilikle veya bulaşık hastalıkla malûl olanlar

3 — Türkiye Cumhuriyetinin taraf bulunduğu mücrimlerin iadesine müteallik anlaşma veya antlaşmalarla iadeye esas olarak kabul edilen suçlardan birinden sanık veya mahkûm olanlar.

4 — Türkiye'den sınır dışı edilmiş olupta avdetine müsaade edilmemiş bulunanlar

5 — Türkiye Cumhuriyetinin emniyetini ve umumî nizamını bozmak niyetiyle veya bozmak isteyenlere ve bozanlara iştirak veya yardım etmek maksadı ile geldikleri seziyenler.

6 — Fahişe ve kadınları fuşşa teşvik ederek geçinmeyi meslek edenlerle beyaz kadın ticareti yapanlar ve her nevi kaçakçılar.

V — *Makabele bilmisil*

Pasaport kanunu (madde9) Vekiller Heyetine, bazı hallerde, mukabele bilmisil tedbirleri ithaz etmek selâhiyetini vermektedir. Filhakika, işbu madde hükmüne nazaran, Vekiller Heyeti, hakimiyetleri veya idareleri altında bulunan memleketlere Türk vatandaşlarının girmelerini kayd ve şarta tâbi kılan veya men' eden Devletler tabaları hakkında mü-

nasip görülecek kayıt ve şartları koymağa veya bunların memlekete girmelerini men' etmeğe ve bu kanunda derpiş edilen bilcümle mani hükümlere nisbetle Türk vatandaşları hakkında daha müsait hükümler tatbik eden devletler tabaları hakkında mukabele bilmisil tedbirleri almağa selâhiyetlidir.

§ 2 — TÜRKİYE'YE GİRMİŞ OLAN YABANCILARIN MÜKELLEFİYETLERİ

Türkiye'ye girmeleri kanunen memnu bulunmayan ve pasaport kanunu hükümlerine tevfikan Türkiye'ye girmiş olan Yabancılar kanunlarıyla tayin ve tesbit olunan kayıt ve şartlar diresinde Türkiye'de ikamet ve seyahat etmek hakkını haizdirler.

Bu suretle Türkiye'ye giren Yabancılar, 15/ Temmuz/1950 Tarihli ve 5683 sayılı Yabancıların Seyahat ve İkametleri hakkında kanunun 2 nci maddesine nazaran girmekten ve ikamet kanunla men' edilmiş oldukları yerlerden başka, memleketin muayyen mıntıklarında münferid veya toplu bir halde ikamet ve seyahatleri Vekiller Hey'eti kararı ile men' edilebilir.

I — İkamet beyannamesi ve tezkeresi

Zikri geçen kanunun 3 ncü maddesi mucibince, Türkiye'de bir aydan fazla kalacak olan Yabancılar bu müddet bitmeden ikamet tezkeresi almak için gerekli beyannameyi doldurmak üzere selâhiyetli emniyet makamlarına bizzat veya bilvasıta müracaat etmekle mükelleftirler.

İş tutmak maksadı ile Türkiye'ye gelen Yabancılar, geldikleri tarihten itibaren bir ay zarfında ve herhalde çalışmaya başlamadan evvel ikamet tezkeresi almış bulunmak mecburiyetindedirler.

II — İkamet ve seyahat şartları.

Aynı kanunun 14 ncü maddesi mucibince ikamet tezkeresi hamili Yabancılar, ikametgâhlarını değıştirdikleri takdirde keyfiyeti 48 saat zarfında gerek çıktıkları ve gerek naklettikleri yerdeki polis veya jandarma karakoluna bizzat veya bilvasıta taahhütlü mektupla bildirmek mecburiyetindedirler. Otel, Pansiyon gibi yerlerde oturan Yabancılar için bu ihbar mecburiyeti bu yerlerin sahibi, müste'ciri veya idarecilerine aittir.

Aynı kanunun 12 nci maddesine göre, Yabancılar medeni hallerinde husule gelecek değışiklikleri bu değışiklikliğin husulünden itibaren

15 gün içinde buldukları mıntika zabıta makamlarına imzalı bir beyanname ile haber vermeğe ve keyfiyeti ellerindeki ikamet tezkerelerine kayıt ettirmeğe mecburdurlar.

III — İstisnalar.

Kanun bazı kimseleri beyanname ve ikamet tezkeresi almak mecburiyetinden muaf tutmaktadır. Filhakika, kanunun 3, 4, 5, 6 ve 28 nci maddeleri bu hususa dair hükümler sevketmektedir. Bu hükümlere nazaran istisna edilenler şunlardır.

1 — Konferans, konser vermek gibi kültürel faaliyetlerde bulunmak üzere turneye çıkmış olupta Türkiye'ye gelen Yabancılar bu faaliyetleri bir aydan fazla sürmemek kayıt ve şartıyla ikamet tezkeresi almak mecburiyetinde değildirler.

2 — Seyahat maksadı ile veya 5 nci maddede yazılı maksatlarla Türkiye'ye müşterek pasaportla gelen Yabancılar 2 ay zarfında ikamet tezkeresi almak mecburiyetinde değildirler. İcabeden hallerde bu müddet vilayetlerce iki ay daha temdit edilebilir. (Madde 4)

3 — Milli veya milletler arası tarih, kültür, güzel sanatlar, şenlikler ve festival, spor müsabakaları, kongre ve konferanslar, sergi, panayırılar münasebeti ile veya vekiller hey'etince tayin olunacak yerlerde ziyaret, tedavi, veya hava tebdili maksadı ile (Turist) damgalı giriş vizeleriyle gelecek Yabancılar bu vizelerinde ikamet bakımından tahdidi tazammun eden bir şerh mevcut değilse dört ay müddetle ikamet tezkeresi almakla mükellef değildirler. (Madde 5)

4 — Turistik vesikaları ile milletlerarası turizm ve otomobil birliğinin gümrüklerden giriş karneleri ile gelen Yabancı seyyahlar dört ay müddet için ikamet tezkeresi almak mecburiyetinde değildirler. (Madde 6)

5 — Türkiye'de vazifeli Yabancı devletler siyasi veya konsolosluk resmî memurları ile aileleri efradı 3, 8, 12, 14, 15, ve 16 nci maddeler hükümlerinden istisna edilmişlerdir.

Vekiller hey'eti, bu maddede yazılı istisnalardan bazılarını veya hepsini mukabele bilmisil tedbiri olarak kaldırmağa selâhiyetlidir.

Siyasi temsilcilerde yanlarında oturmak suretiyle hizmetlerinde bulunan Yabancılar mütekabiliyet şartı ile, Dışişleri Vekâletinin delaleti

ile Emniyet Genel Müdürlüğünce birer hüviyet varakası verilir. Bunlar 3 ncü maddede yazılı ikamet tezkeresi alamazlar.

IV — İkamet tezkeresinin reddolunacağı haller

Yabancıların Türkiye’de seyahat ve ikametleri hakkındaki kanun bir takım Yabancılara ikamet tezkeresi verilmeyeceğini âmirdir. Filhaki-ka, 7 nci maddeye göre aşağıda gösterilen Yabancılara ikamet tezkeresi verilmez.

1 — Sırf iş tutmak için gelecek sanat ve meslek erbabı olupta tutacağı iş, kanunlar mucibince Türk vatandaşlarına hasredilmiş bulunanlar.

2 — Türk kanun veya örf adetleri ile yahut siyasi icaplarla telif edilemeyecek durumda olan veya faaliyette bulunanlar.

3 — Türkiye’de kalmak istediği müddet zarfında yaşamak için maddi imkânları meşru bir şekilde temin edemeyeceği sabit olanlar.

4 — Türkiye’ye girmeleri memnu olupta her nasılsa girmiş olanlar.

5 — Türkiye’de oturduğu müddetçe huzur ve asayiş ihlâl edenler.

§ 3 — ŞAHŞİ HÜRRIYET

Türkiye’de bulunan Yabancıların şahsi hürriyetleri, Türk kanunlarının teminatı altında bulunmaktadır. Nitekim, Teşkilât-ı Esasiye Kanununun 72 nci maddesi mucibince, kanunen muayyen olan ahval ve eş-kalden başka bir suretle hiç kimse derdest ve tevkif edilemez.

Şahsi hürriyet bahsind tebaa ile ecnebi arasında başlıca iki fark mevcuttur. Bunlardan biri, tard, diğeri suçluların iadesidir. Binaenaleyh bu iki husus üzerinde ayrı ayrı durmak lâzım gelir.

I — Sınırdışı edilme.

Yabancıların Seyahat ve İkametleri hakkındaki kanunun 19 ve 20 nci maddelerine göre, Yabancılar sınır dışı edilebilirler.

1 — Muzır şahıslar. 19 ncu maddeye göre, İçişleri Vekâleti tarafından memlekette kalması umumî güvenliğe, siyasi ve idarî icaplara aykırı sayılan Yabancılar, verilen muayyen bir müddet zarfında Türkiye’den çıkmaya davet olunur. Bu müddetin sonunda Türkiye’yi terk etmeyenler sınırdışı edilebilirler.

2 — Pasaportlarını yenilemeyenler: 20 nci maddeye nazaran, usulüne uygun olarak Türkiye sınırlarından girmiş oldukları halde pasaportlarını zayi etmiş olan veya pasaportlarının hükmü kalmamış bulunan Yabancılar, kendilerine ilgili makamlar tarafından resmen ihtar vuku bulunduğu tarihten itibaren 15 gün içinde pasaport veya tâbiyet ilmühaberi almağa mecburdurlar.

Pasaport kanununda derpiş edilen sınırdışı kararını vermeğe selâhiyetli makam, İçişleri Vekâletidir. Bu Vekâlet, lüzum göreceği sınır ve sahil vilayetlerine memleketin umumî emniyet ve nizamı noktasından derhal çıkarılması lâzım gelen Yabancıları sınır dışı etmek selâhiyetini verebilir. Ancak bu vilayetler bu selâhiyete müsteniden muamele yaptıkları takdirde keyfiyeti mucip sebbleri ile birlikte Vekâlete bildirmek mecburiyetindedirler.

Memleket dışına çıkartılmasına karar verilipte pasaport tedarik edemediklerinden veya başka sebeplerden dolayı Türkiye'yi terk edemiyenler İçişleri Vekâletinin göstereceği yerde oturmağa mecburdurlar. Bu mecburiyete itiba' etmeyenler tecziye edilirler.

Devlet Şurası 5 nci Dairesinin 43/343 Sayı ve 12/Şubat/943 Tarihli bir kararna göre, bir Yabancı'nın siyasi düşüncelerle hudut haricine çıkarılması hükümet tasarruflarına dahil olup bu kabil tasarruflar, idarî davaya mevzu teşkil edemez. (1)

II — Suçluların iadesi.

Suçluların iadesi meselesinde Türk tebaasının iade edilmeyeceği bu hususta kabul edilen prensibin tabii bir neticesidir. İadeye tâbi olanlar ancak Yabancıdır. Binaenaleyh, bir şahsın iade edilip edilmeyeceği onun tâbiyetine bağlı bir keyfiyettir. Şahıs Türk vatandaşlığını haiz ise, iadesi mümkün değildir. Eğer iadesi talep olunan kimse birden ziyade tâbiyete malik bulunmakta ve bu tâbiyetlerden biri Türk tâbiyeti ise yine iadeye mesâğ yoktur. Türk tâbiyetinin asli veya müktesep olması arasında hiç bir fark mevcut değildir. Şukadar ki, müktesep tâbiyette makable şumul bahis mevzuu olamayacağını nazarı dikkatten uzak tutmamak lâzım gelir.

Hiç bir Devlete siyasi ve hukuki bağla merbut olmayan kimseler, yani tâbiyetsizlerde Yabancı olduklarından iadeye tâbidirler.

(1) Suphi Nuri Okay, Danıştay karar ve içtihatları, 1946, sf. 74

C. K. 9 ncu madde mucibince, bir cürümden dolayı bir Türkün ecnebi Devletlere iadesi Devletçe kabul edilemez.

Siyasi vya ona murtabat cürümlerden dolayı bir Ecnebinin ecnebi Devletlere iadesi talebi Devletçe kabul edilmez.

Ecnebi Devletçe vukubulan iade talebi üzerine istenilen kimsenin Türkiye'de bulunduğu mahal mahkeme-i asliyesine tâbiyeti ve cürmünün mahiyeti hakkında bir karar verilmesi lâzım gelir.

Türk tebaasından olduğu, yahut cürmünün siyasi ve askeri veyahut bunlara murtabat cürümlerden bulunduğu mahkemece sabit olanların iadesi talebi kabul olunamaz.

Ecnebi olduğuna ve cürmünün âdi cürümlerden bulunduğuna karar verilen kimsenin iadesi talebi hükümetçe kabul olunabilir.

§ 4 — DİGER HÜRRIYETLER

I — Din hürriyeti.

Din hürriyeti de kanunen teminat altında bulunmaktadır. Filhakika Teşkilât-ı Esasiye Kanununun 75 nci maddesine göre, hiç kimse mensup olduğu din, mezhep, tarikat, felsefi içtihatlarından dolayı muaheze olunamaz.

Kanunumuz. âyin hürriyetini kabul etmiş, ancak bu hürriyeti bir takım kayıt ve şartlara tâbi kılmıştır. Nitekim, mezkur kanunun 75 nci maddesi gereğince, asayiş ve adab-ı muaşeret-i Umumiyyeye ve kavanine mugayir olmamak üzere her türlü âyinler serbesttir.

Görülüyor ki kanunun bu hususta vaz' ettiği takyidi tazammun eden hükümler üç gurup etrafında toplanabilir.

1 — Asayişe

2 — Adab-ı muaşeret-i umumiyyeye

3 — Kanunlara mugayir olmamak lâzımdır.

Bu üç şarta aykırı olmadıkça âyin serbestisine vaki müdahale, kanunlarımızın sarih hükümlerine mugayeret teşkil eder.

II — Matbuat hürriyeti.

Teşkilât-ı Esasiye Kanunu 7 nci maddesinde, Türklerin tâbi haklarından olmak üzere, vicdan tefekkür, kelâm ve neşir haklarını zikretmekte ise de, matbuat hususunda Yabancıların içinde buldukları vaziyet tamamen farklıdır. Filhakika 15/Temmuz/1950 Tarihli ve 5680 Numaralı Basın Kanununun 7 nci maddesinde aynen şu hükme tesadüf

olunmaktadır, Mevkute sahibi mes'ul müdürden gayri olduğu takdirde mes'ul müdür için gereken şartları haiz bulunması lâzımdır. Sahibi küçük veya hükmi şahsiyet olduğu takdirde yerlerine kaim olacak kanuni temsilcilerin de aynı şartlara sahip bulunması gerekir.

Türkiye'de Yabancıların mevkute çıkarması mahallin en büyük mülkiye âmirinin müsaadesine ve mevkutenin yazı işlerini fiilen idare edecek mes'ul müdürün Türk vatandaşı olmasına ve mevkute hangi dilde çıkıyorsa o dili bilmesine bağlıdır.

Demek oluyor ki, Yabancıların matbuat hürriyetinden istifade edebilmeleri mutlak olmayıp bazı şartların tahakkuk etmesine vabestedir. Yani bunların Türkiye'de gazete veya mecmua neşredebilmeleri mahallin en büyük mülkiye âmirinin müsaadesine mütevakıf bulunacak ve herhalde yazı işlerini fiilen idare edecek zat Türk tâbiyetini haiz olacaktır.

III — Okuma ve okutma Hakkı.

Türk mekteplerinde okuma hakkı eskidenberi Ecnebilere tanınmıştır. Burada kanunların emrettiği bazı formalitelerin ifa edilmesi icap ettiğini söylemeğe bittabi lüzum yoktur.

Okutma hakkı meselesine gelince: Bu hakkın bir memleketin siyasi ve içtimai terbiyesiyle sıkı alakası münasebetiyle prensip itibariyle Türk tebaasına münhasır olması zarureti vardır. Bununla beraber, memleketimizde eski bir teamül icabı olarak bir çok Yabancı mektepleri mevcuttur. Kapitülasyonların Osmanlı imparatorluğu tarafından ilgası üzerine yapılan bir talimatname ile bu işe bir vechе verilmiş tir.

Halen mer'iyette olan 1330 Tarihli Türkiye'de bulunan ecnebilere hukuk ve vazifeleri hakkındaki muvakkat kanunun muvakkat maddesinde (İşbu kanunun neşrinde memalik-i Osmaniyyede ... mektep küşad eyleyen ecnebilere hukuk müktesebesi mahfuzdur.) şeklinde sevk olunan hükümden de istihraç edileceği vechile mektep açmak hususunda Yabancıların serbest olmadıkları görülmektedir.

Biraz evvel zikri geçen talimatname mektep açmak hususunda hakiki şahıslarla cemiyetler arasında bir fark yapıyor. Filhakika işbu talimatnamenin 20 nci maddesi hükmüne nazaran (ecnebi fertler, memleket içinde Türk kanun ve nizamlarına tevfi kan irade ile hususi mektepler küşad edebilirler. Bunlar için alakadarların doğrudan doğruya Maarif Vekâletine müracaat etmeleri muktezi olup, mezkur vekâlete vaki

müracaatları esbab-ı mucibe dermeyanına ihtiyaç olmaksızın reddetmek selâhiyeti derkârdır.)

Talimatnamenin 21 nci maddesi ise şu hükmü vaz' ediyor. (Ecnebi hayri, mezhebi, ve tedrisi cemiyet ve şirketlere mensup olup mevcudiyetleri birinci fasılda beyan edildiği üzere musaddak addedilmek icab eden mekteplerden ellerinde ferman olanlar işbu fermanlarını iki ay zarfında maarif idarelerine müracaatla tescil ettireceklerdir. Tescil olunan fermanlar, ruhsatname hükmünü iktisap eder. Fermanları olmayanlar, iki ay zarfında Maarif Vekâletine müracaatla ruhsatname talebine mecburdurlar. İşbu ruhsatnameler irade istihsalinden sonra ita olunacaktır.)

Talimatnamenin 26 ncı maddesine göre, mezkûr mekteplerin kâfesi iki ay zarfında maarif idarelerine bir mes'ul müdür iraesı ile mükelleftirler. Yine aynı madde (Bundan sonra ecnebi, cemiyet ve şirketlerin mektep ihdas etmelerini) men etmiştir.

Talimatnamenin 27 nci maddesinde bu mekteplerin tâbi olacağı muamelenin neden ibaret olacağı gösterilmektedir. İşbu maddeye nazaran, gerek fertlere ve gerek müesseselere ait olan fermanlı ve fermansız bütün ecnebi mektepler şu hükümlere tâbidir.

1 — Türk dilinin ve Türkiye tarih ve coğrafyasının Türkçe olarak mecburi öğretimini ihtiva etmesi lâzım olan programların maarif idarelerine takdimi.

2 — Tedris olunacak kitaplar matbu ise onların ve müelliflerinin isimleri ile basıldığı tarih ve yerin ve birer nüshalarının maarif idarelerine verilmesi.

3 — Mekteplerin mensup olduğu din ve mezhebe müteallik olanların ve mukaddes tarihin mezkûr dine salık olmayan talebeye telkin ve tedris edilmemesi ve mezkûr talebenin dualarda dahi hazır bulundurulmaması.

4 — Mekteplerin sınıf imtihanlarında hazır bulunmak üzere eğitim idarelerinden memur davet edilmesi.

5 — Muallimlerin isim ve tâbiyetlerini müş'ir cetvellerin takdim ve diploma veya ehliyetnamelerinin irae olunması ve Türkçe muallimlerinin Maarif idareleri tarafından ehliyetnameyi haiz bulunması.

6 — Her vakit maarif ve sıhhiye müfettişlerinin kabul ve vazifele-

rinin kolaylaştırılmasına ve talep edecekleri hernevi muamelenin ifasına ve izahların verilmesine müsaraat eylemeleri.

Yukarıdaki hükümlere muayyen olan vakitlerde ittiba etmeyen mektepler sed ve ilga olunacaktır.

Yukarıda bazı hükümlerini kısaca belirtmeğe çalıştığımız talimatname hükümleri, 20/Ağustos/1331 Tarihli Hususi Mektepler talimatnamesi ile teyit olunmuştur.

Filhakika, bu ikinci talimatname de, ecnebi cemiyet ve şirketlere yeniden mektep açmak hakkını vermemiştir. Ecnebi fertlerinde mektep açabilmeleri için, mektep açacakları yerlerde kendi vatandaşlarının mektebe ihtiyaç gösterecek derecede kalabalık olması ve mensup oldukları memlekette Türk tebaasının mektep açmağa hakları bulunması şarttır.

Görülüyor ki, burada iki şart aranmaktadır. Birisi, kendi vatandaşlarının mektebe ihtiyaç gösterecek derecede kalabalık olması, diğeri müteakabiliyet şartıdır ki, Yabancıların mensup oldukları memlekette Türk tebaasının mektep açmağa hakları bulunmasıdır.

Bu iki şartın tahakkuku takdirinde Maarif Vekâletine müracaat etmeleri lâzımdır. Mezkûr Vekâlet hiçbir sebep göstermeksizin müracaatı red etmek selâhiyetine sahiptir.

Lozan Sulh Konferansına gelince: Bu konferansta mektepler meselesi bahis mevzuu edilmiş, Türk murahhas heyeti reisi tarafından sulh muahedesinin imza edildiği gün, İngiltere, Fransa, İtalya murahhaslarına yazılan birer mektupla mesele bir hal suretine rapt olunmuştur. Mektuplar aynen şöyledir:

(Lozanda bugünkü tarihle imza olunan ikamet mukavelesine atfen ve mezkûr mukaveleye rapt edilecek olan beyannamenin mektuplarla tebdili hakkında birinci komitenin 19/Mayıs/1923 Tarihli celsesinde aldığı karara tevfikân, Türkiye’de 30/Birinci Teşrin/1914 Tarihinden mukaddem mevcudiyeti musaddak ve Büyük Britanya’ya mensup mezhebi tedris, sıhhi ve hayri müesseselerin mevcudiyetini tanıyacağını ve bugün imza edilen sulh muahedesinin tarihinde Türkiye’de fiilen mevcut sair İngiliz mümasil müesseseleri, vaziyetlerini nizama tevfik etmek üzere hayırhahane terfik edeceğini hükûmetim namına beyan ile kesbi şeref ederim. Her türlü mali mükellefiyetler noktasından yukarıdaki müesseseler, Türk mümasil müesseseleri ile müsavi muamele göreceklere ve âmme intizamı hükümleri ile Türk müesseselerini idare eden kanun ve

nizamlara tâbi olacaklardır. Bununla beraber şurası, mukarrerdir ki Türk Hükûmeti, müesseselerin vazifelerini görme şeraitini ve mekteplere gelince, tedrisatın ameli teşkilâtını itibara alacaktır.)

Türkiye Cumhuriyeti fert ve cemiyetler hakkındaki memnuiyetini idame eylemiştir. (1)

Türk tebaası hakkında ilk tahsilini Türk mekteplerinde yapmak mecburiyeti bulunduğundan, Yabancı mektepler Türk çocuklarına ilk tahsili vermekten memnudurlar.

IV — Çalışma Hürriyeti.

Kapitülasyonların aksülamelinden doğmuş olan 1330 Tarihli muvakkat kanunun muvakkat maddesi. (İşbu kanunun tarih-i neşrinde me malik-i Osmaniyede dava vekâleti ve tababet ve eczacılık ve mühendislik ve muallimlik meslek ve sanatları ile iştilal ve mektep küşat ve gazete ve mecmua neşreyleyen ecnebilerin hukuk mükteşebesi kavanin ve nizamata ittiba şatiyle mahfuzdur.) denilmekte olmasına göre, yeniden bu meslek ve sanatları yapacak olanların hak ve hürriyetleri bahis mevzuu olamaz.

24/Temmuz/1923 de 7 senelik bir müddet için akdedilen Lozan muahedesine merbut ikamet ve adli selâhiyet mukavelesinin 4 cü maddesi böyle bir mükteşep hakka yer vermişti.

Bugün Türkiye’de mer’iyette bulunan kanun hükümlerine nazaran, Yabancıların yapamayacakları meslek, san’at ve hizmetler mevcut olduğu gibi, müsaade ile yapabilecekleri hizmetlerde vardır.

Şimdi bunları gözden geçirelim:

1 — Yabancıların yapamayacakları meslek san’at ve hizmetler.

Bir kısım meslek, san’at ve hizmetler vardır ki bunlar yalnız Türk vatandaşlarına hasredilmiş bulunmaktadır. Bunlar şunlardır:

A) Avukatlık “3/Nisan/1940/Tarihli kanun”,

B) Kabotaj ve limanlarla kara suları dahilinde seyir ve ticaret hakkı “19/Nisan/1926 Tarihli kanun”

C) Eczacılık (24/İkinci Kanun/1927 Tarihli kanun)

(1) Muammer Raşit Sevig, Devletler Hususî Hukuku, 2 nci bası, C.I,Sf.230.

D) Sigorta şirketlerinde müdürlük, umumi mümessilik ile ihtisasa muhtaç vazifelerden maadasının icrası hakkında “25/Haziran/1927 Tarihli kanun”

E) Doktorluk “11/Nisan/1928 Tarihli kanun”

F) Dişçilik “11/Nisan/1928 Tarihli Kanun”

G) Borsa mübayaacılığı “27/Mayıs/1929 Tarihli kanun”

H) Ayak satıcılığı, Çalgıcılık, Fotografıcılık, berberlik, müretteplik, simsarlık, elbise, kasket ve kundura imalciliği, devlet inhisarına bağlı maddelerin satıcılığı, seyyahlara tercümanlık ve rehberlik, inşaat, demir ve ahşap sanayii işçiliği, umumi nakliye masrafları ile su, tenvir ve tes-hin ve muhabere işlerinde daimi ve muvakkat işçilik, karada tahmil ve tahliye işleri, şöförlük, muavinlik ve alelumum amelelik, her türlü müesseselerde, ticarethane, apartiman, han, otel ve şirketlerde bekçilik, kapıcılık, odabaşılığı, otel han, hamam, kahvehane, gazino, dansing ve barlarda kadın ve erkek hizmetçiliği, bar oyuncu ve şarkıcılığı, baytarlık ve kimyagerlik (11/Haziran/1932 Tarihli ve 2007 Numaralı kanun)

Şurasını kaydedelim ki, 18/1/1954 Tarihli ve 6224 sayılı Yabancı sermayeyi teşvik kanununun 7 nci maddesine göre:

(Bu kanun gereğince kurulan bir teşebbüsün, etüd, kurulma ve işleme devirlerinde 2007 ve 2818 sayılı kanunların koydukları şartlar ve memnuiyetler, böyle bir teşebbüse para yatıran Yabancılara, para yatıran Yabancıların mümessili olan Yabancılara, mütehasıs, ustabaşı ve diğer yetişkin personele, komitece teşebbüsün verimli surette kurulması, genişletilmesi, yeniden faaliyete geçirilmesi veya işletilmesi için gerekli bir devre zarfında tatbik olunmaz.)

Yukarıdaki hüküm komitece bu kanunun birinci maddesinin koyduğu şartlara uygun olduğu kabul edilen yerli teşebbüslerin istihdam edecekleri Yabancı mütehasıs, ustabaşı ve diğer yetişkin personel hakkında da tatbik olunur.

Bu madde hükümleri gereğince istihdam edilen Yabancılar Maliye Vekâletinin önceden istihsal edilmiş muvafakati şartı ile ailelerinin maişeti maksadı ile veya normal tasarruflarının harice gönderilmesi için kazançlarının hizmet mukavelelerinde derpiş edilen kısmının cari resni kambiyo rayici üzerinden kendi memleketleri parası ile transfer edebilirler.

2 — Yabancıların müsaade ile yapabilecekleri hizmetler:

Bazı hizmetler vardır ki bunları ancak müsaade ile yapabilirler. Bu hizmetler şunlardır:

Tayyare makinistliği ve pilotluğu, devlet veya vilayetlere merbut müesseseler veya belediyelerle bunlara bağlı tesislerin hizmetleri.

Bu sayılan hizmet ve san'atların madasından Yabancılar Vekil'ler Hey'eti kararı ile men' edilebilir.

§ 5 — VERGİLER

Ecnebinin hukuk ve vazifelerine dair muvakkat kanunun 5 nci maddesi mucibince, mevzu kanunların tevfikân Türklere tarh ve istifa olunan rüsum ve tekâlîfe Yabancı tebaa dahi aynı şerait ve derecede tâbidirler.

Bu madde hükmü de açıkça gösteriyor ki, vergiler bahsinde Yabancılarla yerliler arasında tatbik olunan müsavat prensibi hukukumuzda teyit edilmiş bulunmaktadır.

Burada İstimval meselesi üzerinde durmak lâzım gelir. Acaba, istimval mevzuunda Yabancılarla yerliler arasında bir fark var mıdır?

Gerek Lozan'da aktedilen ikamet ve adli selâhiyet mukavelesinde ve gerek sonradan aktolunan mukavelelerde istimval, istisnalar arasında zikrolunmadığı için, biz de, ecnebiner gibi istimvale tâbi olmak lâzım gelir. (1)

§ 6 — DAVA HAKKI

Ecnebinin Hukuk ve Vazifeleri hakkındaki kanun, Yabancıları, Türk vatandaşları gibi, Türk mahkemelerine müracaat hakkı tanımaktadır. Filhakika, bu kanunun 3 ncü maddesinde şu hüküm sevkolunmaktadır: "Mevaddı hukukiye ve ticariyede ecnebiner mehakim-i Osmaniye-nin Kâffe-i enva' ve derecetına müracaat ve tebea-i Osmaniye gibi haklarını dava ve müdafaa edebilirler. Ancak memalik-i Osmaniyyede miktar kâfi emlak sahibi olmayan tebea-i ecnebiye tarafından Osmanlılar aleyhine müddei sıfatı ile ikame olunacak veyahut duhul-ü fiddava tariki ile müşareket edilecek deavinin rüyet edilebilmesi için evvel emirde dava masarifi ile zarar ve ziyana mukabil mahkemece tesbit edilecek miktar-

(1) Metya, a. g. k. sf. 8

da teminat akçesi veya kefalet ita olunması mecburidir. Şu kadar ki, muamele-i mütekabile şartı ile bu mecburiyet mürtefi' olabilir" denilmektedir.

Bu madde hükmüne nazaran, teminat gösterme mükellefiyeti tâbiyet mefhumuna istinad eylemektedir. Bundan başka, Muvakkat Kanundan sonra 1/Eylül/1927 Tarihinde mer'iyete giren Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu 97 nci maddesi şu hükmü ihtiva etmektedir: "Türkiye'de medeni kanun mucibince ikametgâhı olmayan müddei veya davaya müdahale eden kimse, diğer tarafın muhtemel zarar ziyarı ile mesarif-i mahkemesine mukabil 96 ncı madde mucibince teminat göstermeğe mecburdur. İşbu kaide, tahkikat ve muhakeme esnasında ikametgâhını ecnebi memleket nakledenler hakkında da câridir. Muahedeler hükmü mahfuzdur."

Demek oluyor ki, Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununda bahis mevzuu olan teminat verme mecburiyeti, Türkiye'de ikametgâhı olmayan müddei veya müdahile tahmil edilmektedir. Yani burada mükellefiyet, ikametgâh esasına istinad etmektedir. Müddei veya müdahil Türk olsun, Yabancı olsun fark yoktur. Müddealeyhinde Türk tâbiyetinde bulunması şart değildir. Yabancı da olabilir.

Bu iki hüküm muvacehesinde şu sual varid olur: Acaba Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununun 97 nci maddesi, Muvakkat kanunun teminata mütedair olan 3 cü maddesi hükmünü zımnen ilga etmiş midir?

Bu mesele doktrinde ihtilâfıdır. Profesör Mustafa Reşit Belgesay, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 97 nci maddesi sarahati karşısında, Muvakkat Kanunun teminat hakkında koyduğu hükmün zımnen ilga edildiği kanaatini izhar etmektedir. Mustafa Reşit Belgesay'a göre, mezkûr 97 nci maddenin mefhum-u muhalifinden, bu maddede tasrih edilmeyen hallerde davacının teminat göstermekle mükellef olmadığı anlaşılmaktadır. 1330 Tarihli Muvakkat Kanununun Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunun ruhuna muhalif olduğu pek aşikârdır. Bu iki kanunu mantıkî surette telif etmek imkânı yoktur. Çünkü ecnebi bir memlekette oturan bir ecnebi Türkiye'de dava ikame ettiği takdirde hem 1330 Tarihli kanuna hem de Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu'na göre iki defa teminat vermek lâzım gelecektir ki mantıksızlığı aşikârdır.

Umumî bir kanun hususî bir kanunu da zımnen tadil edebilir. Gerçekten istisna kabul etmiyecek tarzda bazı vaziyetleri yeniden tanzim eden ve hususî kanun hükmünü mahfuz tutmayan bir kanunun o ka-

nunla tanzim edilen vaziyeti şumulüne almak istediği şüphesizdir. Çünkü hususî vaziyet istisna edilmedikçe umumî vaziyete dahildir. (1)

Profesör Muammer Raşit Sevig ise, Mustafa Reşit Belgesay'ın nokta-i nazarına iştirak etmediğini beyanla ezcümle demektedir ki: "Biz'im kanaatimizce 1330 Tarihli kanunun bahsettiği teminat ile Usul'ün 97 nci maddesindeki teminat aynı şeyleri temine matuf olmakla beraber, ayrı ayrı sebeblere istinaf ettiğiinden birbirinin aynı değildir. Evvelki kanun, sırf ecnebilikten mütevellit teminat mükellefiyetinden bahis, ikincisi ise Türkiye'de ikametgâhı olmayan davacıların teminat göstermeğe mecburiyetini mutazammın olup birincisi ecnebi davacıya karşı Türk vatandaşının hukukunu korumakta, ikincisi de Türkiye'de ikametgâhı bulunmayan yerli ecnebi herhangi bir davacıya karşı yerli ecnebi her müddeialehyin hukukunu kâfil bulunmaktadır. Elhasıl 1330 kanunu ile usul kanunu arasında teminat lüzumu bakımından, mükellefiyetler itibarı ile mükellefiyetin sebebi itibarı ile fark vardır. Bundan başka Hukuk M. a. hakemeleri Usulü Kanununun 1330 Tarihli kanunu tâdil ettiğine hükmetmeğe en basit ve en tabii hukuk kaideleri manidir. Zira Usul Kanunu bir umumî kanun olduğu ve 97 nci madde ahkâmı umumiyeden bulunduğu halde 1330 Tarihli kanun sırf ecnebilerin hak ve vazifelerine müteallik hususî bir kanun olduğundan muahhar olsada ahkâmı umumiye, hususî kanunun hükümlerini zımnen tâdil edemez. (2)

Bu meselenin tedkikinden evvel emirde şu nokta üzerinde ehemmiyetle durmak lâzım gelir.

Umumî bir kanunda, hususî kanunun ilga edildiğini gösteren bir sarahatin mevcut olmaması, hususî kanun hükümlerinin mer'i bulunduğu delil teşkil edebilir mi?

Bazı hallerde bu suale müsbet olarak cevap vermek doğru olur. Gerçi bir kanun zımnen ilga olunur. Şukadar ki, muahhar umumî bir kanunla hususî kanunların hükmü zımnen ilga edilmiş olmaz. Hususî kanunun hükmü ilga edilmiş olmak için, ya mülga olduğu tasrih edilmek veya umumî kanunun medlulü ile hususî kanunun hükmü arasında kat'i bir tezat ve tearuz bulunmak icabeder. Şu halde mesele-

(1) Belgesay, 23 Şubat 1330 tarihli muvakkat kanunun teminata dair hükümleri mer'i midir (İst. Huk. Fak. Mec. 1945 sf. 268)

(2) Seviğ, Türkiye Cumhuriyeti Kanunlar ihtilâfı kaidelerinin sentezi, Sf. 112

nin hali, usulün teminat hakkındaki hükümleri ile muvakkat kanunun hükümleri arasında tezat ve tearuz bulunup bulunmadığı keyfiyetinin tesbitine mütevakıftır.

Biz, bu iki kanun hükümleri arasında tezat bulunmadığı hususunda Muammer Raşit Sevig'in noktai nazarna iştirak etmekteyiz.

Bundan başka mefhum-u muhaliften hüküm çıkartmak suretiyle 97 nci maddede tasrih edilmeyen hallerde davacının teminat göstermekle mükelef olmadığı da iddia edilemez. Çünkü mefhum-u muhaliften hüküm çıkartmak tehlikeli olduğu gibi, mefuhm-u muhalif yolu ile bir kanunun ilga edilmesi hiç bir zaman tecviz olunamaz.

Şu noktaya işaret edelim ki, her biri kanun ile tasdik edilen mukavelelerin 1330 Tarihli kanunun hâlâ mer'i olduğu nazara alınarak yazılmakta olduğu da (1) noktai nazarımızı teyit eder mahiyettedir.

Bütün bu izahlardan sonra vardığımız netice şudur: Muvakkat Kanunun teminat hakkındaki hükümleri halen mer'iyettedir. Nitekim, Türk doktrini bu hususta hemen hemen müttefiktir denilebilir.

Temyiz Mahkemesi Hukuk Hey'eti Umumiyesinin bu mevzu hakkında birbirine zıt kararları mevcuttur. Filhakika, Yüksek Mahkeme, 18/Eylül/1930 Tarihinde verilen kararda 97 nci maddenin 1330 Tarihli Kanunun 3 ncü maddesi hükmünün ilga edildiği, buna mukabil 15/Haziran/1932 ve 9/Temmuz/1941 Tarihli kararlarda ise mülga olmadığı içtihadında bulunmaktadır. Bu kararlar Hukuk Hey'eti Umumiyesinden sadır olmasına ve mesele henüz tevhide içtihadı sevk edilmemiş bulunmasına nazaran, bu meselenin kat'i bir hal suretine raptedilmiş sayılması mümkün değildir.

Biz burada Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununun 97 nci maddesinde hükme bağlanan teminatı. iştigal sahamızın haricinde bulunmasına binaen tetkik etmiyecek; ecnebilerin Hukuk ve vazifelerine mütecalik Muvakkat Kanunun 3 ncü maddesindeki teminattan bahsedeceğiz.

I — Teminatın ne vakit ve nasıl isteneceği.

Burada iki meselenin incelenmesi lâzımdır. Bunlardan biri, teminatın itirazat-ı iptidaiyyeden olup olmadığı, diğeri de teminatın nasıl isteneceğidir.

(1) İmran Öktem, Hukuk muhakemeleri Kanunu, İçtihatları, Sf. 118

1 — Teminatın itirazat-ı iptidaiyeden olup olmadığı,

Usulün teminata dair olan maddesinin tahrir tarzı, ilk bakışta, teminatın mahkemece resen nazara alınması lâzım geleceği kanaatini hasıl edebilir. Teminat âmme menfaati değil, Türk vatandaşlığını haiz olan müddaaleyhin şahsî menfaatlerini korumak gayesini istihdaf eder. Mevzuubahs kanun, teminat usulüne dair hüküm ihtiva etmemesi itibarı ile, Hukuk Usulü Kanununun teminata dair hükümlerinin Muvakkat Kanun hükmünce verilmesi gerekli teminata tatbiki mecburi görülür. (1)

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 98 nci maddesi mucibince, teminat talebi davanın ikamesini müteakip ve esasa girilmeden önce dermeyan edilmek lâzım geldiği gibi, aynı kanunun 187 nci maddesi hükmü sarahatine göre, diğer iptidai itirazlarla birlikte dermeyan edilmek lâzımdır.

2 — Teminatın nasıl isteneceği.

Yabancı tabiiyette bulunan müddei veya müdahilin göstermekle mükellef olduğu teminat, Nakdi veya şahsi olabilir. Filhakika, Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununun 98 nci maddesine göre teminat, mahkemenin takdir edeceği nakid veya mahkemece kabul olunacak esham ve tahvilat veya gayri menkul rehni veyahut muteber bir banka kefaleti veya noterden kefil iraesî suretiyle yapılabilir.

!I — Teminat göstermek mecburiyetinde olanlar.

1 — Hakikî şahıslar.

Muvakkat kanunun hükümlerine nazaran, teminat göstermekle mükellef olanlar, yalnız Yabancılardır. Binaenaleyh, Türk kanunu nazaran da Yabancı sıfatını haiz olan, filhal Türk tâbiyetini iddiaya hakkı bulunmayan kimseler teminat göstermek mecburiyetindedirler. Şu halde, tâbiyetsizlerle birden ziyade tâbiyete malik olup bu tâbiyeytlerden birisi Türk tâbiyeti olmayan şahıslarda teminat irae etmek mecburiyetindedirler.

Ecnebilik sıfatı, davanın açıldığı zaman aranmak lâzımdır. Davada birden ziyade müddeinin bulunması, bunlardan bir kısmının Türk

(1) Mustafa Raşit Belgesay, 27/Şubat/1330 Tarihli Muvakkat Kanunun hükümleri mer'i midir? (İst. Huk. Fak. Mec. 1945 sy. 1-2; sf. 269.)

olması, Yabancı olanların teminat gösterme mükellefiyetini bertaraf etmek için sebep teşkil edemez.

Muhakemenin devamı sırasında davacının, herhangi bir sebeble olursa olsun Türk tâbiyetini iktisap etmiş bulunması, teminat mükellefiyetini ortadan kaldıracığından, teminat olarak verilmiş birşey varsa iade edilmesi lâzım gelir. Yabancı müddeinin teminat ita etmesi, Türk tâbiyetinde bulunmayan müdahilin mükellefiyetini ortadan kaldıramaz. O da Yabancı müddei gibi teminat göstermekle mükelleftir.

2 — Hükmi şahıslar.

Teminat göstermek mecburiyetinde olan Yabancı müddei veya müdahiller ibaresinden, yalnız hakiki şahıslar anlaşılacak lâzım gelir. Türk tâbiyetinde bulunmayan hükmi şahıslar da bu mükellefiyete tâbidirler. Bir Yabancı Devlet te açacağı davalarda bu mükellefiyeti yerine getirmelidir.

III — Teminat talep etmek hakkını haiz olanlar.

Müddei veya müdahilin Yabancı tâbiyette olması, teminat itası mecburiyetinin mevcudiyeti için kâfi olmayıp, diğer bir şartında tahakkuk etmesi lâzım gelir ki, o da, müddaaleyhin Türk tâbiyetinde bulunması keyfiyetidir.

Davanın açıldığı anda müddeialeyhin Türk tâbiyetinde iken bilahare tâbiyetini herhangi bir sebeble gaip ettiği takdirde, Yabancı olan müddei veya müdahilin teminat mükellefiyeti bahis mevzuu olamaz. Türk müdde-i aleyhin, Yabancı bir devlet tâbiyetini iktisap etmesi veya tâbiyetsiz olması arasında hiç bir fark mevcut değildir.

Dava birden ziyade kimseler aleyhine açılmış ve müddaaleylerden bir kısmı Türk, bir kısmı Yabancı ise, Yabancı müddei veya müdahilin teminat gösterme mükellefiyeti bakidir.

VI — Teminat gösterilmesi lâzım gelen davalar.

Yabancı müddei veya müdahil, hangi davalarda teminat göstermek mecburiyetindedir? Acaba bu mükellefiyet bütün davalar için bahis mevzuu mudur, yoksa bazı davalar için teminat ita etmek mecburiyeti yok mudur?

Bu mesele hukukçularımız arasında ihtilâflıdır denilebilir. Çünkü Profesör İsmail Hakkı Karafakih, teminatın yalnız menkul davalarında gösterileceği kanaatindedir. (1)

Biz bu noktai nazarın, kanun hükmüne uygun olacağını zan etmiyoruz. Filhakika, kanun umumi ve mutlak olarak Türkler açılacak davalarda teminat itasını amir bir hüküm sevk etmektedir. Binenleyh mahiyeti ne olursa olsun, Türk vatandaşları aleyhine açılan bilcümle davalarda, kanunda derpiş edilen diğer şartların tahakkuk kaydı ile Yabancı müddei veya müdahillerin teminat göstermeleri mecburidir.

Bundan başka, teminat itası mükellefiyetine dair hükmün vaz' sebebi de başka türlü düşünmeğe mani teşkil eder.

V — Teminat itası mecburiyetinin kalkması.

Ecnebilerin hukuk ve vazifeleri hakkındaki Muvakkat Kanun iki şarttan birinin mevcudiyeti halinde teminat itası mükellefiyetinin ortadan kalkacağını kabul ediyor.

1 — Emlâk sahibi olmak.

Türkiye'de kâfi miktarda emlak sahibi olan Yabancılar, teminat mükellefiyetinden muaftırlar. Bu hüküm, tamamen yerindedir. Çünkü, müddeialeyhin muhtemel zarar ve ziyarı ve mahkeme masrafları Türkiye'de bulunan emlak ile karşılanabilir. Ancak, müddei veya müdahilin Türkiye'de emlâkinin bulunması, muafiyet için kâfi değildir. Bu emlâkin kâfi miktarda olması lâzım gelir ki, bunu hâkim takdir edecektir.

2 — Mütেকabil muamele.

Kanunda mütেকabil muamelenin mevcudiyeti takdirinde de Yabancı müddei veya müdahillerin teminat mükellefiyetinin bahis mevzuu olamayacağı kabul olunmaktadır. Maddede sadece (mütেকabil muamele) tabiri kullanılmış olmasına nazaran, bunun ahdi veya kanuni olması arasında bir fark yoktur.

(1) İsmail Hakkı Karafakih, a. g. e. sf. 119

FASIL III

HUSUSİ HAKLAR

Hususî haklar “droits privés-privatrechte” fertlerin kendi aralarındaki münasebetlerinde istifade ettikleri haklardır. Yabancılara hususî haklardan asgari bir haddin tanınması zarureti vardır. Ancak bu takdirde yabancının bulunduğu Devlet ülkesinde yaşama imkân dahiline girer.

Türk hukukunda yabancıların istifade edip edemeyecekleri bakımından hususî hakları üç kısma ayırarak tetkik etmek icabeder.

§ 1 — *Yabancıların istifade edebilecekleri hususî haklar*

Muvakkat kanun, 1 inci maddesinin son cümlesinde şu hükmü vaz ediyor. “Ecnebler kavanin ve nizamat-ı devlet-i aliyye ile tebea-i Osmaniyyeye hasr edilmeyen hukuk-u hususiyeden müstefid olurlar.”

Bu madde hükmüne göre, Türk tebeasına hasredilmemiş olan hususî hakların hangileri olduğunu tayin etmek lâzım gelir. Bu sebeble mevzuumuzu, muhtelif bakımlardan tetkik etmek zarureti karşısında.

I — *Şahsın Hukuku*

Şahsın himayesi, ismin himayesi, gibi şahsiyete taallük eden haklar, yalnız Türklere hasredilmiş olmadığı için, yabancılarda bunlardan istifade etmek selâhiyetine sahiptirler.

II — *Aile Hukuku*

Aile teşkilinin esasını, içtimâî zarurette aramak lâzım gelir. Aile hukukuna giren müesseseler, nişanlanma, evlenme, ayrılık, boşanma, karı-koca arasında mevcut şahsî ve malî münasebetler, nesep, velayet ve vesayettir.

Aile hukukuna giren haklar, mahiyetleri bakımından yalnız tebeaya tanınmış hususî haklardan madud değildir. Bu itibarla, bu haklardan tebea gibi yabancılarında istifade etmeleri gerekir. Aile hukukuna taallük eden haklar ne fiili veya kanuni, nede siyasi veya akdi mütakabiliyet şartına tabi tutulmuştur.

III — *Şahsî Haklar*

Şahsî haklar yani borçlar hukuku sahasında, yabancılar da vatandaşlar gibi, alacaklı ve borçlu olabilirler.

Şahsî haklar, ya akitten veya sebepsiz mal iktisabından veyahut ta haksız fiillerden doğar.

Akitten doğan borçlar, bir aynı hakkın iktisabına taalluk etmekte ise hak sahibinin tâbiyetine, yani Vatandaş veya Ecnebi olmasına nazaran hüküm değişir ki bunu ileride bütün teferruatı ile izah edeceğimiz için, burada yalnız bu noktaya işaretle iktifa ediyoruz. Sebepsiz mal iktisabından veya haksız fiilden doğan borçlar, intizam-ı âmme ile olan sıkı rabitaları dolayısı ile her şahıs, vatandaş olsun ecnebi olsun, bu haklardan istifade eder.

IV — Fikri Haklar

Fikri haklar bahsinde 5-Birinci Kânun 1951 Tarihli ve 5846 sayılı Fikir ve san'at eserleri kanununun hükümlerine istinad etmek lâzımdır.

Bu kanunun 88 nci maddesine göre, eser sahibinin vatandaşlığı gözetilmeksizin Türkiye'de ilk defa Umuma arzedilen ve Türkiye'de bulunup ta henüz umuma arzedilmemiş bulunan bütün eserlerle Türkiye'de bulunan bütün mektup ve resimlere bu kanun hükmü tatbik edilir. Ancak eser sahibinin mensup bulunduğu Devletin, Türk eser sahiplerinin haklarını kâfi derecede koruması veya milletler arası bir andlaşmanın yabancı eser sahiplerine taalluk eden hususlara istisnalara ve tahditlere cevaz vermesi hallerinde vekiller hey'etince bu hükümlerde istisnalar yapılmasına karar verilebilir.

V — Aynı Haklar

Aynı haklar, maddî mallar üzerindeki mutlak iktidar haklarıdır. Hak sahibi, hakkın mevzuunu teşkil eden şey üzerinde doğrudan doğruya, mutlak ve inhisari bir iktidara sahiptir.

Aynı haklar, Mülkiyet hakkı, İrtifak hakları, Gayri menkul mükellefiyeti, ve Rehin haklarından ibarettir.

Biz burada hususuile mülkiyet hakkı üzerinde duracağız. Mülkiyet, menkul mülkiyeti ve gayri menkul mülkiyeti namları ile iki kısma ayrılmaktadır.

Mevzuatımızda, menkul mülkiyetin temellük ve tevarüsünü Türk tebaasına hasreden bir hüküm mevcut olmadığı cihetle, yabancılar da Türk vatandaşları gibi Türkiye'de menkul mallara temellük ve tevarüs edebilirler.

Gayri menkul mülkiyeti hususunda mütekabiliyet esası bahis mevzuu olduğundan bunu, ayrı bir paragrafta tetkik etmek mecburiyeti vardır.

§ 2 — *Mütekabiliyet şartı ile yabancıların istifade edecekleri haklar*

Gayrimenkul mülkiyeti bahsinde, biraz evvelde işaret edilmiş olduğu gibi, mütekabiliyet esası caridir. Bu mevzuun tetkikinde evvelâ kısa bir tarihçe yaptıktan sonra bugünkü mevzuatımızı gözden geçirmek doğru olacaktır.

1 — Tarihçe :

Türkiye'de Kapitülasyonlar rejiminin cari olduğu zamanlarda, yabancılara gayri menkule temellük hakkı tanınmıştı. Bu hak, 7/Safer/1284 (1868) tarihinde bahşedilmiştir. Gayri menkullere sahip olabilmek hakkı, yalnız (İstimlak Protokolu)nu imza eden Devletler tebaasına verilmişti.

(İstimlak Protokolu), Kapitülasyonların inzibati hükümlerinin taidini tazammun etmekte idi. Bu protokolu imza eden Devletler şunlardır:

Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Avusturya, Belçika, Danimarka, Felemenk, Fransa, İngiltere, İspanya, İsveç, İran, İtalya, Norveç, Portekiz, Prusya, Rusya, Yunanistan.

Sırbistan, 19/Mart/1896 da aktettiği Konsolosluk Mukavelesi ile bu hakkı almıştır.

“İstimlâk-i Emlâk kanunu” mülkiyet hakkı bakımından yabancılarla tebaa arasında hiç bir fark gözetmemektedir. Yani yabancılar, tebaanın tâbi olduğu şart ve mükellefiyetlere tâbidir.

İstimlâk-i Emlâk kanunu ile mülkiyet hakkına malik olmanın iki istisnası mevcut idi.

1) Hicaz arazisinde yabancıların gayri menkullere temellük hakkı bahis mevzuu değildir.

2) Hükûmetten mezuniyet almaksızın tâbiyetlerini değiştirdikleri için tâbiyetten iskat edilmiş bulunan sabık Türk tebaası bu kanunun hükümlerinden istifade etmek hakkına malik değildir.

II — Bugünkü durum

Bugünkü hukukumuzda yabancıların Türkiye’de gayri menkullere temellük ve tevarüs edebilmeleri, mütekabiliyet şartının tahakkukuna tâbi tutulmuş bulunmaktadır.

22/Birinci Kanun/1934 Tarihli ve 2644 Numaralı Tapu Kanunu M.35 mucibince, tahdidi tazammun eden kanuni hükümler yerinde kalmak ve karşılıklı olmak şartı ile yabancı hakiki şahıslar Türkiye’de gayri menkul mallara temellük ve tevarüs edebilirler”

Bu madde hükmü tahlil edilince görülür ki, yabancıların memleketimizde gayri menkule temellük ve tevarüs edebilmeleri için, iki şartın tahakkuk etmesi icap etmektedir. Bu şartların nelerden ibaret bulunduğunu tetkike geçmeden önce, şu noktanın ehemmiyetle tebarüz ettirilmesi lâzım gelir ki, yabancı hükmi şahıslar memleketimizde gayri menkul edinemezler.

1) Karşılıklı muamele.

Yabancı Devlet tebaasının Türkiye’de gayri menkul iktisab veya malları üzerinde tasarruf haklarını istimal edebilmeleri için, mütekabiliyet mevcut olmalıdır. (1) Kanunda sadece “Karşılıklı olmak” ibaresi kullanılmaktadır. Binaenaleyh, bu tabirden, hem ahdi hem de kanuni mütekabiliyet anlaşılacak lâzım gelir. Eğer yalnız “Ahdi mütekabiliyet” tabiri kullanılmış olsa idi, bunun, kanuni mütekabiliyetten ihtiraz maksadı ile sevk edilmiş bir hüküm olduğu anlaşılırdı. Ancak şunuda kaydetmek icabeder ki filyat, gerek ahdi ve gerek kanuni mütekabiliyete uygun olmak lâzımdır.

Kanaatımızca, mücerret mütekabil muamelenin mevcudiyeti kâfi değildir karşılıklı muamelede muadelet bulunmak icap eder.

Eğer ecnebi tabiiyetsiz ise, Türkiyede diğer şartlar baki kalmak üzere gayri menkullere temellük ve tevarüs etmesi lâzım gelir. Zira, bir hakkın doğumu için mütekabiliyet şartını bunlara teşmil etmeğe imkân yoktur.

2 — Tahdidi tazammun eden hükümler.

1) Bazı hallerde mütekabiliyet şartı mevcut olsa dahi yabancıların Türkiye’de gayrimenkule tasarruf etmeleri mümkün değildir. Bu, hıyar hakkını kullanarak ana veya babalarının tâbiyetini ihtiyar eden veya müsadei mahsusa ile Türk tâbiyetinden çıkan, yahut Türk vatandaşlığından ıskat edilmiş olan sabık Türk tebaası hakkında mevzu bahis olur. Zira bu gibilerin malları tasfiyeye tâbi tutulmuştur.

Kanunun mütekabiliyet kabul etmesi, Ecnebilerin gayri menkul iktisabı hakkında bazı tahdidi hükümler vaz'ına mani teşkil etmez. Nitekim 35 nci maddede bir takım tahdidat yapılmıştır. Bu tahdidlerden bazıları, değil Ecnebiler, Türkler hakkında da tatbik olunur.

Bu tahdidi tazammun eden hükümler şunlardır:

A — Köy Kanunu'nun 87 nci maddesi, köy hudutları dahilinde yabancı hakiki ve hükmi şahısların mal almalarını men' etmiştir.

B — 27/Haziran/1927 Tarihli ve 1110 Numaralı Askeri Memnu Mıntıklar kanunu ve eklerinde birinci memnu mıntika sayılan mahallerde olan gayri menkul mallarda şahısların tasarrufu tecviz edilmemiştir. Filhakika, mezkûr kanunun 1 nci maddesinin 2 nci ve 3 ncü fıkraları hükmüne nazaran bu mıntika içine mevki-i müstahkem'in mensuplarından maada hiç kimse giremediği gibi bu mıntika içindeki gayri menkul mallar kamulaştırılır.²

C — Tapu Kanununun 36 ncı maddesi mucibince, yabancı tabiiyette bulunan hakiki şahıslar bir köye bağlı olmayan müstakil çiftliklerde ve köy hudutları dışında kalan arazide (30) Hektardan çoğunu hükümetin izni ile iktisap edebileceklerdir.

Bu tahditlerden Köy Kanununun 87 nci maddesi, biraz sonra bahsi mahsusunda yeniden avdet edeceğiz. Burada yalnız tahdidi tazammun eden üçüncü hüküm üzerinde duralım.

Tapu Kanununun 36 ncı maddesi aynen şöyledir. "Yabancı hakiki şahıslar bir köye bağlı olmayan müstakil çiftliklerde ve köy sınırları dışında kalan arazinin 30 hektardan çoğuna ancak hükümetin izni ile sahip olabilirler. Kanunî miras bu hükümden dışarıdadır. Adı geçen çiftliklerde ve arazinin 30 hektardan ziyadesine vasiyet suretiyle veya mansup mirasçı sıfatıyla yabancı hakiki şahısların sahip olması da hükümetin iznine bağlı olup izin verilmezse çiftlikten fazla miktar tasfiye suretiyle bedele çevrilir."

Görülüyor ki, bahis mevzuu gayri menkullere yabancıların sahip olabilmesi için, mütekabiliyet şartı aranmak lâzım geldiği gibi, buna bir de hükümetin izninin inzıam etmiş olması icap eder. Ancak 30 Hektardan az olduğu takdirde, izne lüzum olmayacağı izahtan müstağnidir.

2) Adı geçen Kanunun B bendinde (ikinci memnu mıntika dahiline hiç bir ecnebi giremez) şeklinde bir hüküm bulunmaktadır. Bu, Ecnebinin orada gayri menkul mülkiyetine tesahüp etmesine mani teşkil etmemek lazımdır.

Kanuni miras yolu ile vaki intikaller, bu hükmün istisnasını teşkil etmektedir Bununla beraber, bu halde dahi mütekabiliyet esası mahfuzdur.

Türkiyede gayri menkul mallara sahip olan yabancıların malik buldukları gayri menkuller üzerinde rehin tesis etmelerine bir mâni mevcut olmadığı gibi, Türkiyede gayri menkul iktisap ve tasarrufa hakkı olmayan bir yabancıya, alacaklı sıfatı ile bir gayri menkul rehni kabul etmesinde hiç bir mâni olmamak lâzımdır. Çünkü, alacaklı sıfatı ile bir rehni hakkının iktisabı o rehine mevzu teşkil eden gayri menkulün iktisabı demek olmayıp, bir alacağın temini zımında bir gayri menkul rehni iktisabı demektir. Alacak temin edilmez ve bu sebeple gayri menkul satılırsa, rehlinli alacaklı olan ve Türkiyede gayri menkul iktisabı memnu bulunan o yabancı malı iktisap edemez. Ancak bedelinden alacağını istifa eder.³

Bu izahlarda istihraç edileceği veçhile, yabancılar Türkiye’de gayri menkul edinmek hakkını haiz iseler, mevcudiyeti, gayrimenkul sahibi olmağa bağlı bulunan aynı haklardan istifade etmek selâhiyetini de haizdirler. Bunların dışında kalan bazı aynı haklardan istifade hususunda Memnu mıntikalara müteallik kanuni tahditten mâda, her hangi bir tahdid yoktur.

§ 3 — *Türklere Hasredilmiş olan Hususî haklar*

Bazı hususî haklar vardır ki, yalnız Türk tebaasına tanınmış olmak itibarı ile yabancıların bundan istifade etmesi mümkün değildir. Bu haklar şunlardır:

1 — Yabancılar Köylerde gayri menkul edinemezler.

18/Mart/1924 Tarihli ve 442 Sayılı K; K. madde 87 şu hükmü sevk etmektedir: “Türkiye Cumhuriyeti tâbiyetinde bulunmayan gerek şahıslar gerek şahıs hükmünde bulunan cemiyet ve şirketlerin köylerde arazi ve emlak almaları memnudur.”

Maddede “Arazi ve emlak almaları memnudur” denilmekte olmasına göre, yabancı hakiki şahısların kanuni miras yolu ile gayri menkul iktisap etmeleri mümkün olup olmayacağı, üzerinde durulmağa değer bir meseledir.

3) Hıfzı Veldet Velidedeoğlu - Galip Esmer, Gayri menkul tasarrufu, sf. 90

Temyiz Mahkemesi 5 nci Hukuk Dairesi 28/II/1949 Tarihli ve 2940 numaralı kararında, 2644 sayılı Tapu Kanununun 36 ncı maddesi hükmünce, yabancıların da köy sınırları içinde miras yolu ile mal iktisap edebileceklerine göre müteveffanın mirasçılarının Türkiye'de müteveffadan kalan mallar hakkında dava hakkı bulunmuş iken 442 sayılı köy kanunu hükümlerince köylerde yabancıların mal iktisap edemeyeceklerinden vesairenden bahisle yazılı olduğu üzere karar verilmesinde isabet olmadığı içtihadında bulunmuştur.⁴

5 nci Hukuk Dairesinin bu içtihadına, dermeyeran edilen mucip sebepler bakımından iltihak etmek mümkün değildir. Filhakika, zikri geçen Tapu Kanununun 36 ncı maddesi bir köye bağlı bulunmayan müstakil çiftlikler ve köy sınırları dışında kalan araziye tatbik edilmekte, köy sınırları içindeki gayri menkuller bu kanunun şümulü haricinde kalmaktadırlar. Fikrimizce, burada Köy Kanununun 87 nci maddesine istinad ederek aynı neticeye varmak mümkündür. Çünkü, bu maddede mevcut "Arazi ve emlak almaları memnudur" ibaresi bu memnuiyetin miras yolu ile vaki iktisaplara şamil olmadığını göstermeğe kâfi telâkki edilebilir. Çünkü, "emlak almak tabiri dar bir tabirdir. Halbuki emlak iktisabı daha geniş ve şümulü bir tabirdir.

II — Türk gemilerinin ticaretine Türklerle münhasırdır.

Ticaret Kanunu madde 1459 mucibince, her Türk gemisi, Türk bayrağı çeker. Yalnız Türk vatandaşlarının malı olan gemi Türk gemisidir. Yabancı, Türk gemisinin tamamına yahut payına sahip olamaz.

§ 4 — Mukabele bilmisil

Hususi haklara son vermeden evvel, 28/Mayıs/1927 Tarihli ve 1062 numaralı Mukabele bilmisil kanunundan bahsetmeliyiz. Bu kanunun 1 nci maddesine nazaran idari mukarrerat veya fevkalâde veya istisnai kanunlarla Türkiye tebaasının hukuk-u mülkiyetini kısmen veya tamamen tahdit eden Devletlerin Türkiye'deki tebaasının hukuk-u mülkiyeti dahi İcra Vekilleri Hey'eti kararı ile Hükümet tarafından mukabele bilmisil olmak üzere kısmen veya tamamen tahdit ve menkulat ve gayri menkulatına vaz-ı yed olunabilir.

Vaz-ı yed edilen emvalin ledelicap tasfiyelerinden mütevellit hası-

4) Bu karar için Bk. Devletler Arası Hukuku ilgilendiren Yargıtay kararları Adalet Vekâleti Neşiyatı, 1951, sf. 10

lâti vesikaya istinaden isbat edecekleri zarar nisbetinde, zarar gören Türk tebaasına tevzi olunur.

Aynı kanunun 2nci maddesine göre, zarar gören vatandaşların istinad edecekleri vesikalarn şekil ve suret ve merci tanzimi İcra Vekilleri Hey'etince bir talimatname ile tayin ve tesbit olunur.

Şu noktaya bilhassa dikkat etmek lâzımdır ki, Mukabele Bilmişil Kanunu hükümleri, Türk tebaasının hukuk-u mülkiyetini kısmen veya tamamen tahdit eden Devletin, filhal tâbiyetinde bulunan şahıslar hakkında kabili tatbik olup, mezkur Devletin tâbiyetinden çıkarak başka bir Devlet tâbiyetine giren veya tâbiyetsiz olan sabık tebaası hakkında tatbik olunamaz. Eğer şahıs birden ziyade tâbiyete malik olur ve bu tâbiyetlerden biri Türk tâbiyeti bulunursa bu kanun hükümlerinin tatbiki cihetine gidilemeyeceği izahdan müstağnidir. Birden ziyade tâbiyete sahip olan şahsın haiz olduğu tâbiyetlerden biri, Türk tebaasının hukuk-u mülkiyetini kısmen veya tamamen tahdit eden Devletin tâbiyeti olduğu takdirde mezkûr kanunun tatbik edilmemesi muvafık olur.

Kanunun sârih hükmü de gösteriyor ki yabancı tebaanın yalnız gayrimenkul mülkiyet hakkı değil, aynı zamanda menkul mülkiyet hakkı kısmen veya tamamen tahdit olunabilir.

Devlet Şurası İnci Deavi Dairesinin 14/Ekim/1931 Tarihli ve 29/2504 numaralı kararına göre, müstedinin emvaline vukuunu iddia ettiği vaziyetin 1062 numaralı kanun ahkâmına tevfikân mukabele bilmişil tariki ile yapılmasına ve muamele-i mezkur Devletin icraat-ı siyasiyesinden olup idarî muamelat hududu haricinde bulunmasına binaen Şurayı Devletçe tetkik olunamaz.⁵

5) Bu karar için Bk. Suphi N. Okay, Danıştay Karar içtihatları sf. 71